

Podstawy prawa karnego wykonawczego zajęcia nr 1

*Podstawowe pojęcia, źródła prawa
karnego wykonawczego, kara
pozbawienia wolności, klasyfikacja
zakładów karnych*

rok akademicki 2023/2024

Aleksandra Polak-Kruszyk

**Uniwersytet
Wrocławski**

**Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii**

KATEDRA PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Podstawy prawa karnego wykonawczego

- wprowadzenie

I. Charakterystyka zajęć (sylabus):

4 spotkania (8 godzin):

- ▶ 1. *(Zajęcia organizacyjne. Podstawowe pojęcia, kara pozbawienia wolności, klasyfikacja skazanych, typy i rodzaje zakładów karnych, systemy wykonywania kary pozbawienia wolności)*
- ▶ 2. *(Środki oddziaływania penitencjarnego, Warunki bytowe skazanych, Postępowanie z wybranymi grupami skazanych)*
- ▶ 3. *(Środki związane z poddaniem sprawcy próbie, dozór elektroniczny)*
- ▶ 4. *(Podsumowanie zajęć, test)*

Podstawy prawa karnego wykonawczego

- wprowadzenie

II. Zaliczenie zajęć:

- ▶ zaliczenie na ocenę
- ▶ test (max. 20 pytań na podstawie prezentacji omówionych na zajęciach)

Podstawy prawa karnego wykonawczego

- wprowadzenie

III. Obecność:

- ▶ Obowiązkowa
- ▶ Możliwa jedna nieobecność bez konieczności usprawiedliwiania - każdą kolejną należy zaliczyć na konsultacjach (max. do dnia poprzedzającego ostatnie zajęcia),
- ▶ Zarządzenie nr 18/2017 Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 8 marca 2022 r. w sprawie monitorowania obecności na zajęciach na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr.

Podstawy prawa karnego wykonawczego

- wprowadzenie

IV. Kontakt:

- ▶ za pośrednictwem poczty elektronicznej aleksandra.polak-kruszyk@uwr.edu.pl
- ▶ lub na konsultacjach **piątki godz. 10:15- 11:15** (lub w weekendy- harmonogram wskazany na stronie)

V. Konsultacje:

- ▶ **piątki godz. 10:15- 11:15**

Monitorowanie obecności na zajęciach

Zarządzenie nr 4/2022 Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 8 marca 2022 r. w sprawie monitorowania obecności na zajęciach na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uwr

§ 2

1. W przypadku trzech kolejno występujących po sobie nieusprawiedliwionych nieobecnościach prowadzący zajęcia zobowiązany jest najpóźniej w terminie 5 dni od wystąpienia trzeciej nieobecności, dostarczyć do dziekanatu w formie pisemnej listę tych osób wraz z numerami albumu, z wyjątkiem studentów, którzy uzyskali zgodę na eksternistyczne zaliczanie niektórych zajęć, zgodnie z Regulaminem studiów w Uniwersytecie Wrocławskim.

2. Dziekanat potwierdza prowadzącemu zajęcia kopię listy zgłoszonych studentów, o których mowa w ust. 1.

§ 3

Po uzyskaniu informacji, Dziekan może skreślić studenta z listy studentów.

Monitorowanie USOSweb

Uchwała nr 18/XII/2020 Rady Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 14 grudnia 2020 r. W sprawie dokumentowania przebiegu studiów na jednolitych studiach magisterskich, studiach pierwszego i drugiego stopnia oraz w innych sprawach dydaktycznych na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr

§ 4

1. Student ma obowiązek sprawdzić bez zbędnej zwłoki na swoim koncie indywidualnym w USOSweb uzyskaną ocenę (w tym brak oceny) z określonych zajęć (ćwiczeń, egzaminu, wykładu niekończącego się egzaminem, etc.) wprowadzoną przez zaliczającego dane zajęcia do USOS.
2. Student uwagi i zastrzeżenia w zakresie uzyskanej oceny (w tym braku oceny) zgłasza w formie pisemnej (podanie lub mail) bezpośrednio do zaliczającego właściwe zajęcia w USOS najpóźniej w terminie 3 dni roboczych od daty zamknięcia protokołu.

Wprowadzenie

- ▶ Więzienie i kara pozbawienia wolności towarzyszą społeczeństwu od starożytności.
- ▶ Mimo narastającej stale krytyki tych instytucji, jak dotąd, ludzkość niczego zastępczego nie wymyśliła i jak dotąd żadne z państw z owej kary nie zrezygnowało.
- ▶ Tak zwane kary nieizolacyjne w postaci ograniczenia wolności lub grzywny mają zastosowanie jedynie wobec pewnej liczby przestępców.
- ▶ Więzienie jest instytucją skomplikowaną i wieloaspektową.
- ▶ Jego funkcjonowanie jest elementem polityki kryminalnej państwa. Jego zadaniem jest nie tylko izolacja społeczna przestępców, ale i troska o zmianę ich postaw na prospołeczne i zniechęcenie ich w ten sposób do kontynuowania działalności przestępczej.
- ▶ **Więzienie ma swój udział w zapobieganiu recydywie przestępczej.**

Więziennictwo

To jest struktura organizacyjna obejmująca ogół więzień (w Polsce zakładów karnych i aresztów śledczych), w których przymusowo są umieszczani ludzie skazani lub podejrzani o popełnienie przestępstwa lub sprawcy niektórych wykroczeń

Najważniejszymi elementami więziennictwa są:

- ▶ przepisy prawa określające jego cel i zasady działania
- ▶ struktura organizacyjna i sposoby zarządzania
- ▶ kadra funkcjonariuszy (pracowników) wykonujących prawem określone zadania,
- ▶ baza materialna oraz środki finansowe przeznaczone z budżetu państw na realizację zadań więziennictwa

Do najważniejszych aktów prawnych określających zadania i zasady działania więziennictwa oraz charakter tego organu należy zaliczyć: przepisy prawa określające jego cel i zasady działania:

- ▶ Kodeks karny wykonawczy
- ▶ Ustawę o Służbie Więziennej
- ▶ Ustawę o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia

Instytucja wykonywania kary pozbawienia wolności

- ▶ Tradycyjnie instytucja ta nazywana jest w literaturze organizacją aparatu powołanego do wykonywania kary pozbawienia wolności, systemem organizacyjnym aparatu wykonującego karę pozbawienia wolności, organizacją wykonania kary pozbawienia wolności czy też ustrojem penitencjarnym.
- ▶ Tak rozumiany aparat związany jest przede wszystkim z organizacją zakładów karnych, w których karę pozbawienia wolności wykonuje się technicznie przez osadzenie skazanego w zakładzie karnym, w izolacji od społeczeństwa.

W obowiązującym porządku prawnym kara pozbawienia wolności realizowana jest nie tylko w warunkach izolacji w zakładach karnych, ale także poza zakładami karnymi, a więc na wolności.

Prawo penitencjarne a polityka penitencjarna

▶ **Polityka prawna w każdej dziedzinie zawiera dwa podstawowe elementy:**

1. ustanowienie prawa,
2. a następnie praktyczną realizację jego postanowień.

▶ **Prawo penitencjarne i polityka penitencjarna to dwa elementy jednej dyscypliny naukowej pozostające w ścisłym związku i stanowiące nierozłączną jedność:**

- a) Są one połączone przez normy prawne dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności – czyli normy prawa penitencjarnego.

Prawo penitencjarne a polityka penitencjarna

▶ **Polityka penitencjarna to:**

- realizacja przepisów regulujących wykonywanie kary pozbawienia wolności oraz innych środków izolacji wykonywanych w zakładach karnych, aresztach śledczych i zakładach zabezpieczających oraz metody ich stosowania w praktyce.
- ▶ Polityka penitencjarna określa działalność administracji zakładu karnego, wzajemne stosunki pomiędzy skazanym, a administracją zakładu karnego, wytycza kierunki działalności niezbędne do wykonania kary pozbawienia wolności
- ▶ Treść prawa penitencjarnego ulega zmianie w następstwie zmian treści polityki penitencjarnej.

Prawo karne wykonawcze

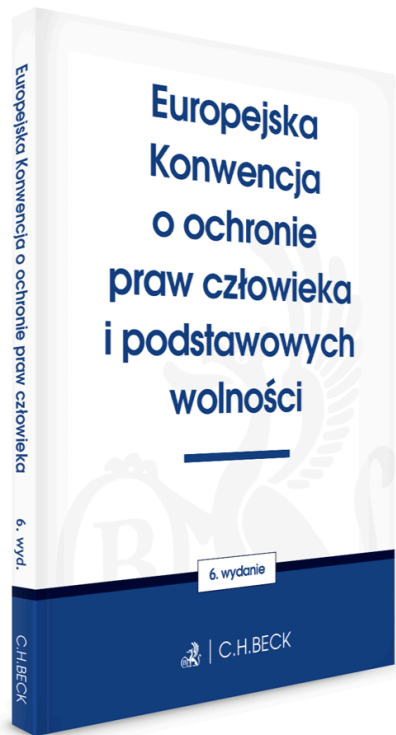
Prawo karne wykonawcze jest pojęciem szerszym od prawa penitencjarnego.

- ▶ Prawo karne wykonawcze obejmuje wszystkie przepisy odnoszące się do wykonywania wszystkich kar tj. kary pozbawienia wolności, kary ograniczenia wolności, kary grzywny, a także środków zabezpieczających, natomiast prawo penitencjarne obejmuje wyłącznie przepisy odnoszące się do kary pozbawienia wolności i innych środków polegających na przymusowym jej pozbawieniu.

Nauka prawa karnego wykonawczego pozostaje z innymi dyscyplinami w związkach; szczególnie z nauką prawa karnego materialnego i prawa karnego procesowego. Czerpie także z innych nauk prawnych (z prawa: administracyjnego, cywilnego, pracy, konstytucyjnego, międzynarodowego). Związki te są wynikiem powiązań między poszczególnymi gałęziami prawa. Oprócz tego nauka prawa karnego wykonawczego korzysta z kryminologii, nauki polityki kryminalnej, pedagogiki, psychologii i socjologii. Duże znaczenie mają dla niej filozofia i etyka.

Źródła prawa karnego wykonawczego

Wśród umów międzynarodowych będących źródłami prawa karnego wykonawczego należy wymienić:

- ▶ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 19.12.1966 r., przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, ratyfikowany przez Polskę w 1977 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- ▶ Europejską Konwencję Praw Człowieka z 4.11.1950 r. (Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności), sporządzoną w Rzymie, ratyfikowaną przez Polskę w 1993 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)

Konwencję o zapobieganiu torturom:

- ▶ Konwencja z 10.12.1984 r. w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, ratyfikowaną przez Polskę w 1989 r. (Dz.U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378)
- ▶ Europejską Konwencję z 26.11.1987 r. o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, podpisaną w Strasburgu, ratyfikowaną przez Polskę w 1994 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 46, poz. 238 ze zm.)

Źródła prawa karnego wykonawczego

Warto wspomnieć o istotnym znaczeniu dla prawa karnego wykonawczego dokumentów niemających rangi umów międzynarodowych:

- ▶ Reguł Minimalnych dotyczących postępowania z więźniami (Reguły ONZ) uchwalonych jako rezolucje i zalecenia I Kongresu ONZ w sprawie zapobiegania przestępczości i postępowania z więźniami (Genewa 22.8.–3.9.1955 r.)
- ▶ Zaleceń Rec (2006)2 Komitetu Ministrów dla krajów członkowskich na temat Europejskich Reguł Więziennych, Załącznik do Zalecenia Rec (2006)2 (powoływane jako Europejskie Reguły Więzienne).
 - ▶ Dokumenty te nie mają rangi umów międzynarodowych i nie stanowią ani źródła prawa międzynarodowego, ani źródła prawa karnego wykonawczego. Mają natomiast istotne znaczenie w zakresie budowania standardów penitencjarnych.

Źródła prawa karnego wykonawczego

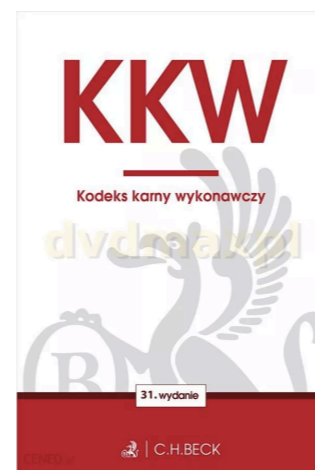
Wśród ustaw źródłem prawa karnego wykonawczego o podstawowym znaczeniu jest:

- ▶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny Wykonawczy
- ▶ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej
- ▶ Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o zatrudnianiu osób pozbawionych wolności
- ▶ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych
- ▶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

SŁUŻBA
WIĘZIENNA

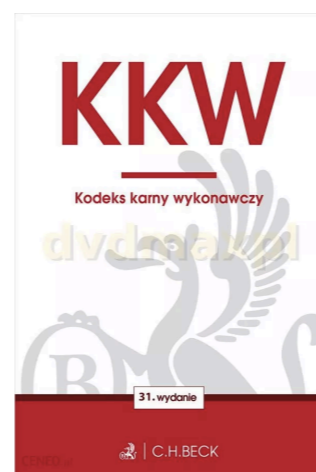
Źródła prawa karnego wykonawczego

Wśród rozporządzeń będących źródłem prawa karnego wykonawczego można wymienić [m.in.](#):

- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 listopada 2016 r. w sprawie sposobu i trybu prowadzenia nauczania w zakładach karnych i aresztach śledczych
- ▶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad zatrudniania skazanych (Rozporządzenie zmieniające z dnia 31 lipca 2017 r.)

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

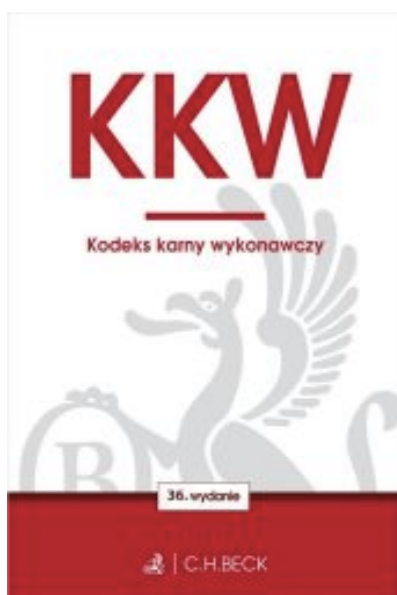
SŁUŻBA
WIĘZIENNA

Kodeks karny wykonawczy

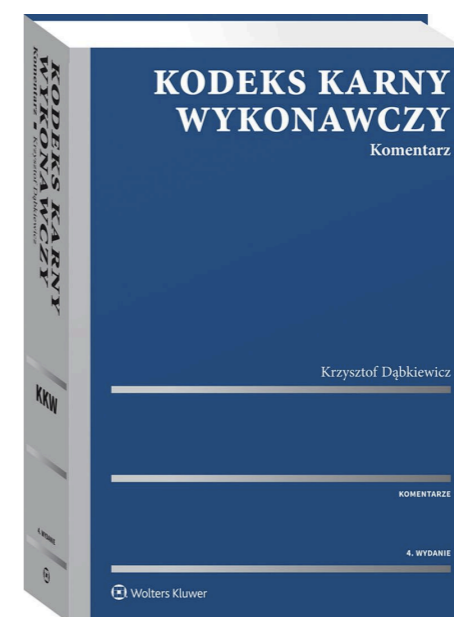
Podstawowym źródłem prawa karnego wykonawczego jest Kodeks karny wykonawczy z 6 czerwca 1997. Zastąpił on Kodeks karny wykonawczy z 19 kwietnia 1969 r.

- ▶ Kodeks karny wykonawczy składa się z 4 części: **części ogólnej, części szczególnej, części wojskowej, części końcowej.**

Część ogólna Kodeksu ma 7 rozdziałów, które zawierają normy regulujące:

- ▶ zakres obowiązywania Kodeksu,
- ▶ organy postępowania wykonawczego,
- ▶ status skazanego,
- ▶ postępowanie wykonawcze,
- ▶ nadzór penitencjarny,
- ▶ zatarcie skazania,
- ▶ uczestnictwo społeczeństwa w wykonywaniu orzeczeń, pomoc w społecznej readaptacji skazanych oraz Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

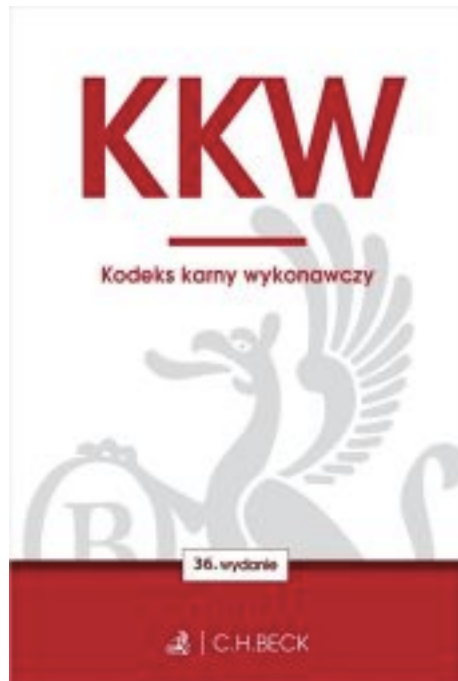
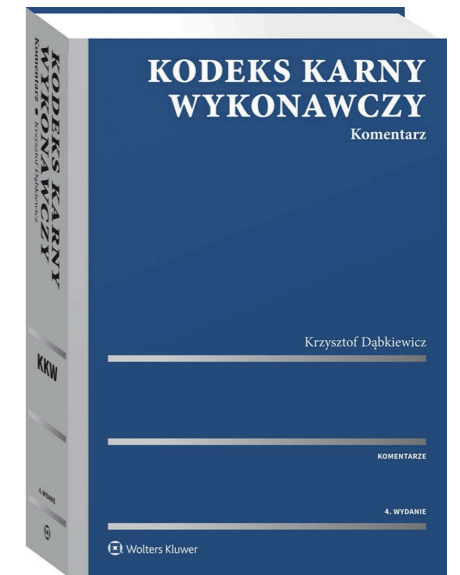

➔ Część ogólna zawiera przepisy, które odnoszą się do wykonywania wszystkich orzeczeń w sprawach wymienionych w art. 1 § 1 KKW

Kodeks karny wykonawczy

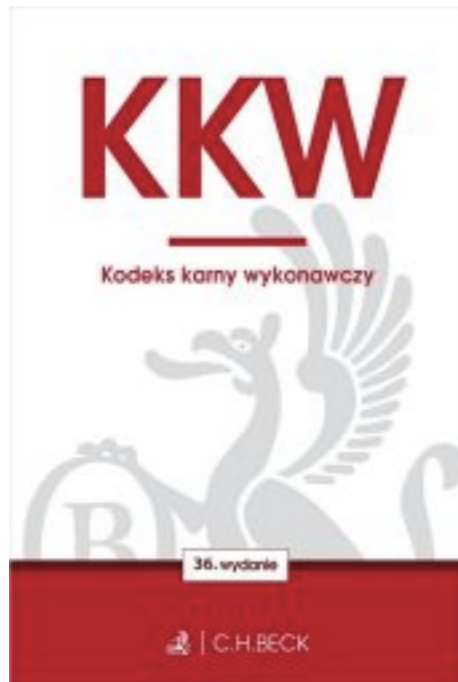
Część szczególna Kodeksu zawiera 8 rozdziałów, dotyczących:

- ▶ grzywny,
- ▶ kary ograniczenia wolności,
- ▶ kary pozbawienia wolności,
- ▶ praw i obowiązków kuratorów sądowych, wykonywania dozoru, warunkowego umorzenia postępowania oraz warunkowego zawieszenia wykonania kary,
- ▶ środków karnych,
- ▶ środków zabezpieczających,
- ▶ należności sądowych,
- ▶ tymczasowego aresztowania.
- ▶ umieszczenie tymczasowo aresztowanych i skazanych odbywających karę pozbawienia wolności wdzielonych pomieszczeniach lub pomieszczeniach dla osób zatrzymanych.

Kodeks karny wykonawczy

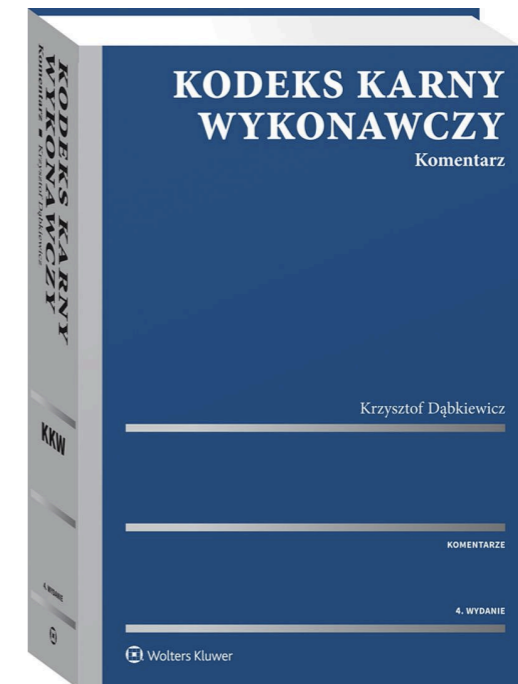
Część wojskowa Kodeksu zawiera 5 rozdziałów, regulujących:

- ▶ przepisy ogólne,
- ▶ karę ograniczenia wolności,
- ▶ karę pozbawienia wolności i karę aresztu wojskowego,
- ▶ środki karne,
- ▶ tymczasowe aresztowanie

Część końcowa zawiera 2 rozdziały, poświęcone:

- ▶ objaśnieniu wyrażeń ustawowych,
- ▶ przepisom przejściowym i końcowym.

Służba Więzienna

Definicja

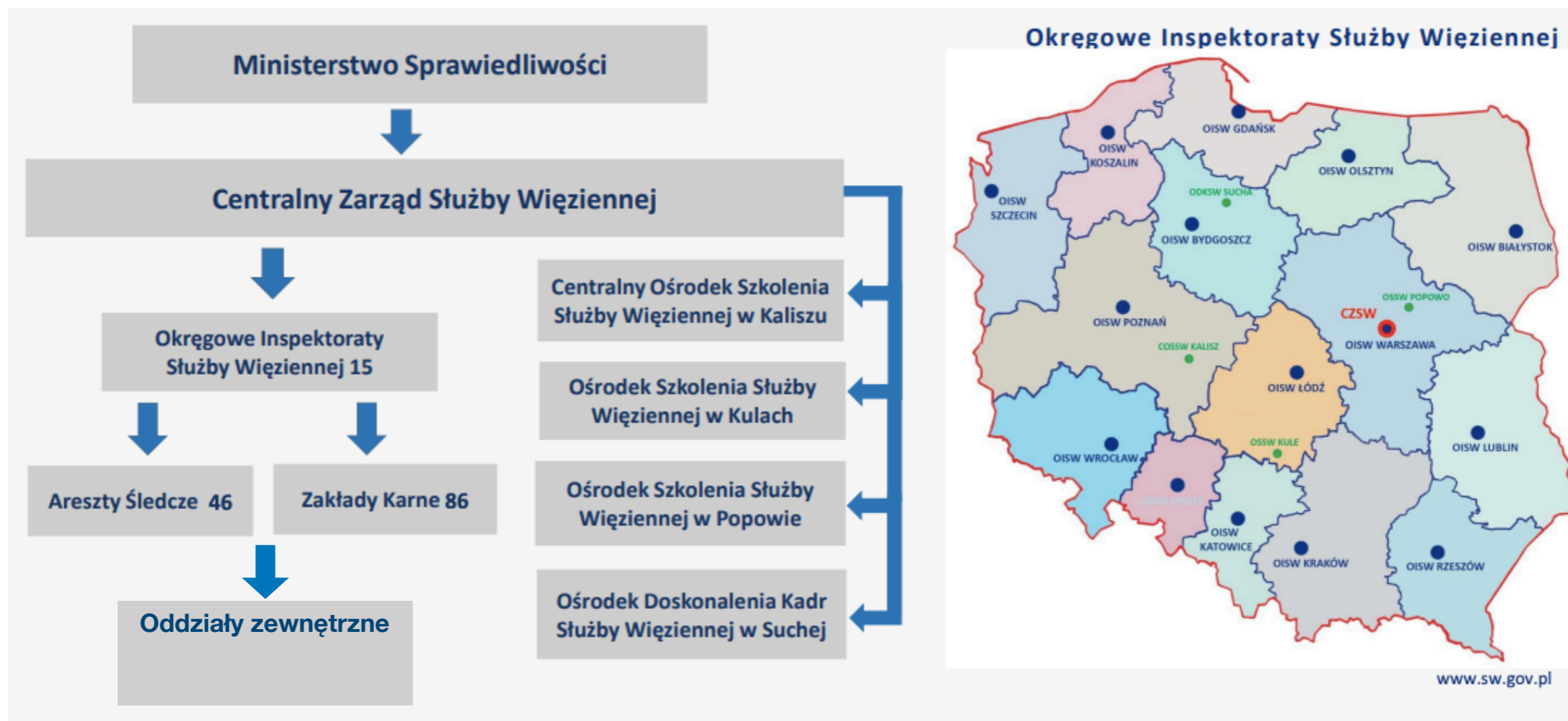
- ➔ Służba Więzienna to jest umundurowaną i uzbrojoną formacją apolityczną podległą Ministrowi Sprawiedliwości, posiadającą własną strukturę organizacyjną.
- ➔ Formacja ta realizuje zadania w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu, skutkujących pozbawieniem wolności na zasadach określonych w Kodeksie karnym wykonawczym.
- ➔ Nad bezpieczeństwem publicznym i praworządnym wykonywaniem kary pozbawienia wolności czuwa blisko 29 100 funkcjonariuszy Służby Więziennej, wspieranych 1877 etatami pracowników cywilnych.
- ➔ Na czele Służby Więziennej stoi Dyrektor Generalny, któremu podlegają komendanci ośrodków szkolenia i doskonalenia kadr oraz dyrektorzy okręgowi nadzorujący służbę dyrektorów zakładów karnych i aresztów śledczych.
- ➔ Funkcjonariuszy Służby Więziennej łatwo rozpoznać po charakterystycznych mundurach w kolorze stalowym.
- ➔ Dystynkcje umieszczone na pagonach oznaczają stopień służbowy funkcjonariusza.

Misja i zadania

- ➔ Misja- podstawowy manifest określający filozofię działania każdej instytucji, wyznacza cel uzasadniający istnienie danej formacji.
- ➔ Misję Służby Więziennej określają trzy proste stwierdzenia:
 1. Ochrona społeczeństwa,
 2. Humanitarne i praworządne traktowanie osób pozbawionych wolności,
 3. Resocjalizacja skazanych.
- ➔ Służba Więzienna chroni społeczeństwo przed sprawcami przestępstw, przebywającymi w więzieniach. Zapewnia porządek i ład w jednostkach penitencjarnych ale również zabezpiecza prawidłowy tok postępowania karnego (na etapie przygotowawczym) wobec osób tymczasowo aresztowanych.
- ➔ Służba Więzienna dba również o to, by osoby pozostające pod jej nadzorem miały zapewnioną odpowiednią opiekę medyczną i religijną.
- ➔ Resocjalizacja to trzeci element tej misji. Funkcjonariusze każdego dnia podejmują wysiłki by zmienić osobowość skazanych.

Struktura organizacyjna Służby Więziennej

Struktura organizacyjna więziennictwa

Funkcjonariusze Służby Więziennej

- ➔ W więzieniach pracują funkcjonariusze Służby Więziennej i pracownicy cywilni.
- ➔ Jednak na niektórych stanowiskach mogą być zatrudnieni tylko funkcjonariusze Służby Więziennej.

Art. 38. 1. W Służbie Więziennej może pełnić służbę osoba:

- 1) posiadająca obywatelstwo polskie;
- 2) posiadająca uregulowany stosunek do służby wojskowej;
- 3) korzystająca z pełni praw publicznych;
- 4) która daje rękojmię prawidłowego wykonywania powierzonych zadań;
- 5) która nie była skazana prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne lub umyślne przestępstwo skarbowe albo wobec której nie został wydany prawomocny wyrok warunkowo umarzający postępowanie karne o takie przestępstwo, a także nie toczy się przeciwko niej postępowanie karne o takie przestępstwo;
- 6) dająca rękojmię zachowania tajemnicy stosownie do wymogów określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych;
- 7) posiadająca co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe; 8) posiadająca zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia służby w formacji uzbrojonej, podległej szczególnej dyscyplinie służbowej, której gotowa jest się podporządkować.

Dyrektor Generalny *Służby Więziennej*

- ➔ Jest przełożonym wszystkich funkcjonariuszy Służby Więziennej
- ➔ Dyrektor Generalny kieruje pracą Centralnego Zarządu Służby Więziennej, któremu podlega 15 Inspektoratów Okręgowych Służby Więziennej oraz ośrodki szkolenia Służby Więziennej.
- ➔ Jest powoływany i odwoływany przez [Prezesa Rady Ministrów](#) na wniosek [ministra sprawiedliwości](#).

Dyrektor zakładu karnego

- ➔ Zakładem karnym i aresztem śledczym kieruje **dyrektor**. Jest on przełożonym wszystkich funkcjonariuszy SW oraz pracowników jednostki (art. 72. § 1. k.k.w.)

Dyrektor zakładu karnego **ustala wewnętrzny porządek w zakładzie**, natomiast **wyodrębnionym oddziałem może administrować jego kierownik**, podlegający dyrektorowi zakładu.

Organizuje pracę i ponosi odpowiedzialność za funkcjonowanie aresztu śledczego lub zakładu karnego; zapewnia prawidłowe wykonywanie kar pozbawienia wolności; zarządza pracą podległego personelu.

- ▶ Zarówno przepisy *Kodeksu karnego wykonawczego*, jak i *Ustawy o Służbie Więziennej* gwarantują dyrektorom zakładów karnych istotną autonomię i znaczny zakres uprawnień dyrektorom jednostek penitencjarnych w zakresie zarządzania nimi.

Psy w służbie

W Służbie Więziennej pies jest współpracownikiem i partnerem funkcjonariusza. Jest też wiernym przyjacielem swojego przewodnika.

- ➔ Podstawowym celem współczesnych jednostek penitencjarnych są skuteczne oddziaływania resocjalizacyjne przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa i ochrony społeczeństwa.
- ➔ W tym zakresie nieodłącznym partnerem funkcjonariuszy Służby Więziennej są psy służbowe i specjalne – wyselekcjonowane pod względem predyspozycji, doskonale przygotowane do swojej pracy i prowadzone przez specjalistów – przewodników.

Psy w służbie

- ➔ Podczas szkolenia pies specjalny zdobywa umiejętności **wyszukiwania środków odurzających i substancji psychotropowych** a także wraz z przewodnikiem uczą się wzajemnej współpracy.
- ➔ Program szkolenia psa patrolowo – obronnego polega na nauce posłuszeństwa, obrony przewodnika, pościgu za osobą uciekającą i przeszukania terenu.
- ➔ Nabyte w trakcie szkolenia umiejętności wymagają systematycznej tresury doskonalącej oraz poddawania psów próbom cech użytkowych. Jest to zadanie funkcjonariuszy pełniących służbę jako przewodnicy psów

Psy w służbie

- ➔ Codzienna służba psów specjalnych polega na kontroli osób, rzeczy, korespondencji, paczek, pojazdów, pomieszczeń a także na poszukiwaniu i wskazywaniu miejsc ukrycia środków odurzających i psychotropowych.
- ➔ Rolą psów patrolowo – obronnych jest natomiast ochrona funkcjonariuszy, terenu jednostki i wzmocnienie działań konwoju oraz pościgu.
- ➔ Nabór psów do służby to pierwszy element procesu ich szkolenia. Ocenie podlegają takie cechy psa jak wzrok, słuch, chęć i umiejętność aportowania różnych przedmiotów, radość z zabawy i pewność w zachowaniu. Psy muszą być obojętne na huk i wystrzały z broni palnej, powinny też odpowiednio reagować w sytuacji zagrożenia. Tak dobrane psy przechodzą szkolenie, które odbywa się w jedynym w Polsce Ośrodku Szkolenia Przewodników i Tresury Psów Służbowych SW przy Zakładzie Karnym w Czarnem.

Pojęcie systemu penitencjarnego

► Pojęcia „system penitencjarny” używa się w dwóch znaczeniach:

1) określony prawnie sposób wykonywania kary pozbawienia wolności, mający wyznaczony cel do osiągnięcia i odpowiednie metody temu służące;

- obowiązujący kodeks karny wykonawczy przewiduje następujące systemy wykonywania kary (art. 81 k.k.w.): **programowanego oddziaływania, terapeutyczny, zwykły;**

2) znaczenie ogólne, dotyczy jakiegokolwiek sposobu wykonywania kary izolacji w różnych krajach w następstwie popełnionego przestępstwa, np. polski system penitencjarny.

► System penitencjarny można określić jako funkcjonującą strukturę organizacyjną, służącą izolowaniu osób naruszających przepisy prawa karnego, na którą składają się przede wszystkim takie elementy jak:

- przepisy prawne - posiadana baza materialna - kadra wykonująca kary izolacyjne

► W literaturze penitencjarnej niekiedy używa się terminu system więzienny,

Resocjalizacja penitencjarna

► Resocjalizacja penitencjarna, jej postać, treść, organizacja i efektywność zależy od wielu uwarunkowań.

- Wśród najważniejszych znajdują się: system penitencjarny, który decyduje o niej w sposób generalny, warunki charakterystyczne dla instytucji więzienia, łącznie z warunkami społecznymi tej instytucji, oraz materiał ludzki (społeczność skazanych), który jako podmiot staje się przedmiotem zainteresowania i oddziaływania penitencjarystów.
- Celem tego oddziaływania jest uzyskanie oczekiwanej efektywności resocjalizacyjnej.
- Stąd system penitencjarny, który jest najważniejszy, by uzyskać oczekiwany efekt, musi w swojej konstrukcji uwzględnić wiele uwarunkowań, ale przede wszystkim czynniki charakterystyczne dla instytucji więziennej oraz materiał ludzki (społeczność więźniów) będący przedmiotem oddziaływania penitencjarnego.

Aktualne problemy systemu penitencjarnego w Polsce

► Wśród czynników utrudniających resocjalizację wyróżniamy:

- bezrobocie wśród więźniów (choć praca uważana jest za bardzo ważną metodę pozytywnego oddziaływania penitencjarnego);
- niemożność objęcia procesem kształcenia wszystkich skazanych, którzy tego wymagają
- niemożność wyegzekwowania ukończenia szkoły przez wszystkich, w tym młodocianych, którzy zostali do niej skierowani
- niemożność objęcia wszystkich więźniów pracą kulturalno-oświatową i sportową, co w sytuacji braku zatrudnienia i nauki powoduje pojawienie się nadmiaru wolnego czasu i nudy
- niemożność objęcia znacznej liczby osób uzależnionych (głównie od alkoholu) oraz innych potrzebujących osób oddziaływaniem terapeutycznym z powodu zbyt małej liczby oddziałów terapeutycznych
- przeludnienie zakładów karnych.

Spółeczność więzienna

► **Spółeczność więźniów nie jest jednolita.**

- W spółeczności tej występują mężczyźni i kobiety, młodociani (nawet nieletni) i dorośli. Jest to podział ze względu na płeć i na wiek.
- Praca penitencjarna, szczególnie resocjalizacyjna musi być dostosowana do wieku i poziomu rozwoju psychospółecznego tych osób. Inaczej przebiega resocjalizacja kobiet, a inaczej resocjalizacja mężczyzn.
- W warunkach więziennych występują osoby uzależnione od środków psychotropowych oraz z niepsychotycznymi zaburzeniami osobowości. Idzie tu o osoby uzależnione od alkoholu i uzależnione od narkotyków. Wymagają one oddziaływania terapeutycznego.
- Skazani z niepsychotycznymi zaburzeniami osobowości wymagają także oddziaływania terapeutycznego, jednak o innym charakterze
- Trudności w ocenie postępów resocjalizacyjnych występują także jeśli chodzi o skazanych długoterminowych: odbywających kary 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności - niekiedy nie wiadomo o, czy ulegli oni resocjalizacji czy prizonizacji?

Kim są skazani?

- ▶ Są to bardzo różni ludzie cechujący się właściwościami dotyczącymi całego społeczeństwa polskiego takimi jak: **płeć, wiek, wykształcenie, zawód, wykonywanie pracy, stan majątkowy, światopogląd, poglądy polityczne, cechy osobowości, dysfunkcje psychiczne, pochodzenie z dysfunkcyjnych rodzin, czy wreszcie dotknięcie takimi patologicznymi cechami jak alkoholizm czy też narkomania.**
- ▶ **Tymczasowo aresztowani** stanowią szczególną kategorię osób pozbawionych wolności i dopóki nie zostaną skazani prawomocnym wyrokiem sądowym, nie podlegają zasadniczo kryteriom klasyfikacji. O ich rozmieszczeniu i stopniu izolacji więziennej decydują wymogi związanej z toczącym się postępowaniem karnym.
- ▶ Natomiast pozostałe dwie kategorie skazanych (**skazani na karę pozbawienia wolności oraz ukarani na karę aresztu**) tworzą właściwą populację więzienną, będąc skazanymi za popełnione przestępstwo lub też wykroczenie.

Kiedy mamy do czynienia z pozbawieniem wolności

▶ Z pozbawieniem wolności mamy do czynienia w następujących sytuacjach:

➡ **Areszt tymczasowy:** stosowany wobec osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa, którym zostały przedstawione zarzuty i które zostały przesłuchane w charakterze podejrzanego, a Sąd z uwagi na uzasadnione obawy procesowe zdecydował się na zastosowanie takiego środka zapobiegawczego;

➡ **W przypadku klasycznej kary pozbawienia wolności:** Stosowanej w wypadku, gdy doszło do prawomocnego skazania, kara została wprowadzona do wykonania, a skazanego wezwano do stawienia się w zakładzie karnym lub zarządzono jego doprowadzenie;

➡ **W przypadku zastosowania zastępczej kary pozbawienia wolności:** w wypadku nieuiszczenia kary grzywny, którą zamieniono na karę zastępczą pozbawienia wolności, a także w wypadku niewykonania kary ograniczenia wolności (pracy społecznie użytecznej), którą sąd zamienił na zastępczą karę pozbawienia wolności.

➡ **Aresztu wojskowy:** Wymierzany wobec żołnierzy. Stosuje się odpowiednio przepisy o karze pozbawienia wolności, z pewnymi odrębnościami (art. 322 k.k.)

➡ **Kara porządkowa:** nakładana na uczestników procesu karnego za naruszenie powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ubliżenia sądowi.

▶ Ilekroć Kodeks karny wykonawczy posługuje się sformułowaniem „*kara pozbawienia wolności*” to należy przez to rozumieć również: zastępczą karę pozbawienia wolności, karę aresztu wojskowego, karę aresztu, zastępczą karę aresztu, karę porządkową oraz środek skutkujący pozbawieniem wolności, chyba, że ustawa stanowi inaczej (art. 242§ 3 k.k.w.)

Cel wykonywania kary pozbawienia wolności

Art. 67§1 k.k.w.

- ▶ Celem wykonania kary pozbawienia wolności zgodnie z art. 67§1 k.k.w. jest *wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanym postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa.*
- ▶ Środkami prowadzącymi do spełnienia niniejszych celów zgodnie z art. 67§2 i 3 k.k.w. mają być:
 - oddziaływania na skazanych przez pracę, kształcenie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, w razie potrzeby stosowanie środków terapeutycznych i podtrzymywanie kontaktów skazanego z rodziną i światem zewnętrznym*

Cel wykonywania kary pozbawienia wolności

Osiągnięcie wspomnianych celów kary pozbawienia wolności umożliwia zróżnicowanie jednostek penitencjarnych:

- ▶ wprowadzenie różnych rodzajów zakładów karnych (art. 69 k.k.w.),
- ▶ typów zakładów karnych (art. 70 k.k.w.)
- ▶ oraz systemów wykonywania kary pozbawienia wolności (art. 81 k.k.w.).

Klasyfikacja skazanych i zakładów karnych

*Uwzględniając różne właściwości skazanych, dokonuje się klasyfikacji więźniów,
a także więzień.*

- ▶ Każdego roku do zakładów karnych i aresztów śledczych trafia w Polsce ponad 85 tys.
- ▶ Podobna liczba osób jest zwalniana z tych zakładów zgodnie z przepisami prawa.
- ▶ Ten proces określa się w penitencjarystyce ruchem osadzonych, do których zalicza się trzy kategorie osób, tj. skazanych na karę pozbawienia wolności, tymczasowo aresztowanych oraz ukaranych (karą aresztu).

Klasyfikacja skazanych

Obowiązujące prawo karne wykonawcze przyjęło cele klasyfikacji więźniów sformułowane w międzynarodowych standardach, a stanowią je:

- ▶ **Umożliwienie właściwych warunków do indywidualnego oddziaływania na skazanych:** chodzi tutaj o wybór odpowiedniego systemu wykonywania kary, a także rodzaju i typu zakładu karnego, uwzględniając również środowisko, w którym będą oni odbywać karę.
- ▶ **Zapobieganie szkodliwym wpływom skazanych nieprzystosowanych** społecznie bądź zdemoralizowanych

W kodeksie karnym wykonawczym uwzględniono jeszcze dwa ważne cele klasyfikacji, tj:

- ▶ zapewnienie skazanym bezpieczeństwa osobistego w czasie odbywania kary
- ▶ ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwa zakładu karnego przez skazanym stwarzającym poważne zagrożenie (skazani szczególnie niebezpieczni).

Jak wygląda klasyfikacja ?

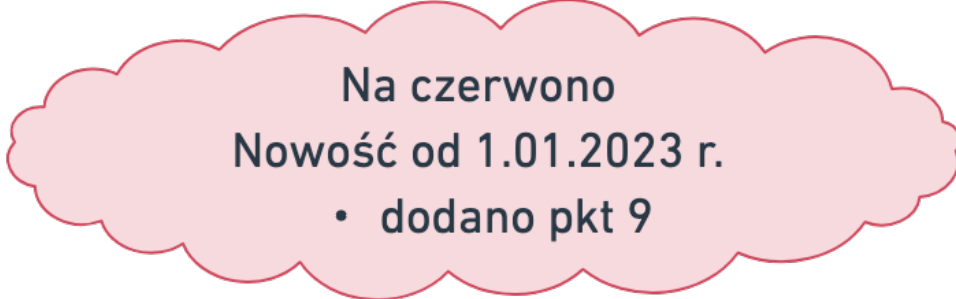
1. Na początku odbywania kary następuje zakwalifikowanie skazanego do odpowiedniej grupy klasyfikacyjnej, co określa się jako **klasyfikację początkową (lub wstępną)**.
2. Z biegiem czasu, przede wszystkim w wyniku zachowania skazanego, może zająć potrzeba zmiany w klasyfikacji skazanego, np. wobec skazanego zaliczanego do kategorii sprawców niebezpiecznych.
3. Wówczas taką decyzję nazywa się **reklasyfikacją lub przeklasyfikowaniem**.
4. Dodatkowo, dokonuje się tzw. klasyfikacji zewnętrznej, polegającej na skierowaniu skazanego do określonego rodzaju i typu zakładu karnego, a także klasyfikacji wewnętrznej, która polega na odpowiednim rozmieszczeniu skazanego w obrębie zakładu karnego, w odpowiedniej celi i na odpowiednim oddziale.

Kryteria klasyfikacji

Art. 82 § 2 k.k.w

Klasyfikacji skazanych dokonuje się mając na względzie w szczególności:

1. Płeć,
2. Wiek,
3. Uprzednie odbywanie kary pozbawienia wolności
4. Umyślność lub nieumyślność czynu,
5. Czas pozostałej do odbycia kary pozbawienia wolności
6. Stan zdrowia fizycznego i psychicznego, w tym stopień uzależnienia od substancji psychoaktywnej
7. Stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego
8. Rodzaj popełnionego przestępstwa
- 9. *Stosunek skazanego do popełnionego przestępstwa.***

Na czerwono
Nowość od 1.01.2023 r.
• dodano pkt 9

Made with Whimsical

Klasyfikacja zakładów karnych

W Polsce, zakłady karne podlegają Ministrowi Sprawiedliwości i może on tworzyć nowe zakłady karne w drodze rozporządzeń i zarządzeń.

Może również przekształcać je w areszty śledcze.

- ▶ **Art. 72§3 k.k.w.** Mogą one być tworzone jako samodzielne zakłady, lub jako wyodrębnione oddziały zakładów karnych i aresztów śledczych.
- ▶ **Zakłady karne mogą być przekształcane w areszty śledcze.**

Na czerwono

Nowość od 1.01.2023 r.

- zmiana w tych przepisach,
- wcześniej nie mogły być przekształcane

Rodzaje zakładów karnych

Zgodnie z art. 69 k.k.w. karę pozbawienia wolności wykonuje się w następujących rodzajach zakładów karnych:

▶ Zgodnie z art. 69 k.k.w. karę pozbawienia wolności wykonuje się w następujących rodzajach zakładów karnych:

- 1) zakładach karnych dla młodocianych;
- 2) zakładach karnych dla odbywających karę po raz pierwszy;
- 3) zakładach karnych dla recydywistów penitencjarnych;
- 4) zakładach karnych dla odbywających karę aresztu wojskowego.

▶ Dla celów klasyfikacji skazanych rodzaje zakładów karnych oznacza się literami:

- ▶ Zakład karny dla młodocianych – M,
- ▶ Zakład karny dla odbywających karę po raz pierwszy – P,
- ▶ Zakład karny dla recydywistów penitencjarnych – R,
- ▶ Zakład karny dla odbywających karę aresztu wojskowego - W.

Zakład karny dla młodocianych

art. 84 k.k.w.

Zakład karny dla młodocianych wyodrębniono w celu odizolowania tej kategorii skazanych od demoralizującego wpływu innych uwiezionych oraz z przekonania, że młodociani stanowią grupę osób znajdujących się jeszcze w fazie rozwoju biologicznego i psychicznego, więc istnieje większa szansa, aniżeli wobec dorosłych, skutecznych oddziaływań na ich postawy

- ▶ W zakładzie karnym dla młodocianych odbywają karę skazani, którzy nie ukończyli 21 roku życia.
- ▶ Młodociani obligatoryjnie odbywają karę w systemie programowanego oddziaływania.
- ▶ Ponadto przepisy regulaminu przewidują, że w zakładach karnych dla młodocianych prowadzi się w szerszym zakresie zajęcia kulturalno oświatowe, sportowe i wychowania fizycznego, organizuje spotkania z rodzinami oraz współpracuje z osobami godnymi zaufania.
- ▶ Skazani odbywający karę w zakładach karnych dla młodocianych typu zamkniętego i półotwartego mają ponadto prawo do dodatkowego widzenia w miesiącu.
- ▶ Wobec młodocianych nie stosuje się surowszych kar dyscyplinarnych
- ▶ Młodocianego, któremu pozostało co najmniej 6 miesięcy do nabycia prawa do ubiegania się o warunkowe zwolnienie lub sprawiającego trudności wychowawcze, poddaje się badaniom psychologicznym;.

Jeżeli jest to uzasadnione dorosły skazany po raz pierwszy, wyróżniający się dobrą postawą może odbywać karę w zakładzie karnym dla młodocianych.

Zakłady karne dla odbywających karę po raz pierwszy

art. 85 k.k.w.

- ▶ W zakładach karnych dla odbywających karę po raz pierwszy osadzeni zostają skazani, którzy nie zostali skierowani do zakładu dla młodocianych, dla recydywistów penitencjarnych czy odbywających karę aresztu wojskowego oraz skazani odbywający zastępczą karę pozbawienia wolności orzeczoną w tej samej sprawie.
- ▶ W tego typu zakładach mogą odbywać karę **osoby skazane po raz pierwszy za przestępstwa nieumyślne**. (Kryterium decydującym o zakwalifikowaniu do tej grupy jest więc: fakt uprzedniego odbywania kary pozbawienia wolności lub kary aresztu, jak i umyślność popełnionych przestępstw lub wykroczeń)
- ▶ Odbywający karę mogą korzystać w zakładzie karnym z zatrudnienia, nauczania oraz zajęć społeczno-wychowawczych i sportowych.

W zakładzie karnym dla odbywających karę po raz pierwszy mogą odbywać karę młodociani skazani za przestępstwo, o którym mowa w art. 10 § 2 i 2 a Kodeksu karnego, jeżeli przemawiają za tym względy wychowawcze i resocjalizacyjne

Na czerwono
Nowość od 1.01.2023 r.

- dodano §2 do art. 85 kkw
- nieletni, którym obniżono granicę wieku odpowiedzialności karnej do 15 lub 14 lat

Zakład karny dla recydywistów penitencjarnych

art. 86 k.k.w.

- ▶ W zakładach karnych dla recydywistów penitencjarnych odbywają karę dorośli skazani za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności lub zastępczą karę pozbawienia wolności oraz ukarani za wykroczenia umyślne, zasadniczą lub zastępczą karę aresztu, **którzy poprzednio odbywali już takie kary lub karę aresztu wojskowego za umyślne przestępstwa lub wykroczenia**, chyba że szczególne względy resocjalizacyjne przemawiają za skierowaniem ich do zakładu karnego dla odbywających karę po raz pierwszy.
- ▶ Stanowią oni kategorię skazanych bardzo surowo traktowanych.
- ▶ Wyraża się to przede wszystkim w większym stopniu izolacji i mniejszym zakresie uprawnień.

Zakład karny dla odbywających karę aresztu wojskowego art. 87 k.k.w.

Areszt wojskowy jest karą stosowaną wobec żołnierzy.

- ▶ Kary aresztu wojskowego trwają najmniej miesiąc, najwięcej dwa lata.
- ▶ Podczas odbywania kary skazany ma obowiązek pracy lub nauki.
- ▶ W tego typu zakładach uwzględnia się przestrzeganie dyscypliny wojskowej i elementów szkoleń wojskowych.
- ▶ Skazani umieszczeni są w odrębnych pomieszczeniach przy zachowaniu hierarchii w stopniach wojskowych.
- ▶ Areszt wykonywany jest zgodnie z przepisami dotyczącymi kary pozbawienia wolności, chyba że przepisy części wojskowej Kodeksu karnego wykonawczego stanowią inaczej.

UWAGA! Co do zasady to do Policji należy doprowadzenie skazanego do zakładu karnego w celu odbycia kary pozbawienia wolności (art. 79 § 2 k.k.w.) Jednak jeżeli skazanym jest żołnierz, a sąd zarządza doprowadzenie go do zakładu karnego, obowiązek doprowadzenia spoczywa na właściwych organach wojskowych, tj. Żandarmerii Wojskowej (art. 79 § 3 k.k.w.)

Skazane kobiety

Kobieta odmiennie odczuwa izolację penitencjarną.

- ▶ Skazana kobieta odbywa karę w zakładzie karnym typu półotwartego, chyba że stopień demoralizacji lub względy bezpieczeństwa przemawiają za odbywaniem kary w zakładzie karnym innego typu.
- ▶ Kobiecie ciężarnej lub karmiącej zapewnia się opiekę specjalistyczną.
- ▶ Skazana kobieta korzysta co najmniej raz dziennie z ciepłej wody i dwa razy w tygodniu z ciepłej kąpieli.
- ▶ Kobiety odbywają karę odrębnie od mężczyzn.
- ▶ Ustawodawca nie wymaga tworzenia odrębnych zakładów karnych dla kobiet, choć i takie funkcjonują (Np. ZK Lubliniec, ZK Krzywaniec) Wystarczy jednak odseparowanie kobiet od mężczyzn, poprzez umieszczenie ich w oddzielnych celach lub poprzez utworzenie odrębnego oddziału (np. ZK nr 1 na Kleczkowskiej).

Przywieszienne Domy dla Matki i Dziecka- W celu umożliwienia matce pozbawionej wolności sprawowania stałej i bezpośredniej opieki nad dzieckiem organizuje się przy wskazanych zakładach karnych domy dla matki i dziecka, w których dziecko może przebywać na życzenie matki do ukończenia **3 roku życia**, chyba że względy wychowawcze lub zdrowotne, potwierdzone opinią lekarza albo psychologa, przemawiają za oddzieleniem dziecka od matki albo za przedłużeniem lub skróceniem tego okresu.

Typy zakładów karnych

▶ Zakłady karne każdego rodzaju mogą być organizowane jako zakłady typu:

- 1) Zamkniętego (art. 90 k.k.w.)
- 2) Półotwartego (art. 91 k.k.w.)
- 3) Otwartego (art. 92 k.k.w.)

▶ Poszczególne typy zakładów różnią się od siebie stopniem zabezpieczenia, stopniem izolacji skazanych oraz wynikającymi z tego obowiązkami i uprawnieniami w zakresie poruszania się wewnątrz zakładu i poza jego obrębem (art. 70 §2 k.k.w.)

W zakładzie karnym typu zamkniętego

art. 90 k.k.w. :

- ▶ Cele mieszkalne skazanych są w zasadzie zamknięte całą dobę, jeśli jednak względy bezpieczeństwa nie stoją na przeszkodzie, cele mogą być otwarte przez określony czas w ciągu dnia (decyzję co do otwarcia podejmuje dyrektor, ustalając porządek wewnętrzny zakładu).
- ▶ Skazani powinni być zatrudnieni na terenie zakładu, poza terenem mogą być zatrudnieni jedynie w pełnym systemie konwojowania (nie dotyczy to skazanych niebezpiecznych oraz odbywających karę dożywotniego pozbawienia wolności, którzy mogą wykonywać pracę wyłącznie na terenie zakładu).
- ▶ Zajęcie kulturalno- oświatowe, sportowe i nauczanie odbywa się na terenie zakładu.
- ▶ Skazani mogą korzystać z własnej bielizny i obuwia, ale korzystanie z własnej odzieży wymaga zezwolenia dyrektora.
- ▶ Poruszanie się skazanych po terenie zakładu odbywa się w sposób zorganizowany i pod dozorem.
- ▶ Skazanym osadzonym w tego typu zakładzie nie udziela się przepustek, a udzielanie nagród związanych z opuszczeniem zakładu ograniczone jest szczególnymi przepisami.
- ▶ Skazany może korzystać z 2 widzeń w miesiącu (pod dozorem funkcjonariusza, który prowadzi również kontrolę rozmów). **Młodociany w zakładzie karnym typu zamkniętego** - korzysta z 3 widzeń w miesiącu.
- ▶ Kontrolowane są również rozmowy telefoniczne oraz korespondencja.

W zakładzie karnym typu półotwartego

art. 91 k.k.w.:

- ▶ Cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte w dzień, w porze nocnej mogą być zamknięte (art.91 k.k.w.).
- ▶ Skazani mogą korzystać z własnej odzieży, bielizny, obuwia oraz poruszać się po terenie zakładu w czasie i miejscach ustalonych w porządku wewnętrznym określonym przez dyrektora zakładu.
- ▶ Mogą być zatrudnieni poza terenem zakładu w systemie zmniejszonego konwojowania lub bez konwojenta albo na pojedynczych stanowiskach pracy, mogą także- po uzyskaniu zezwolenia dyrektora- brać udział w nauczaniu, szkoleniu i zajęciach terapeutycznych poza zakładem.
- ▶ Dodatkowo administracja może organizować grupowe zajęcia kulturalno- oświatowe i sportowe poza zakładem.
- ▶ Istotnym elementem jest możliwość uzyskania przepustek, ale nie częściej niż raz na dwa miesiące i na okres nie przekraczający łącznie 14 dni w roku.
- ▶ Regulamin przewiduje 3 widzenia w miesiącu, oraz możliwość sprawowania kontroli nad widzeniami czy korespondencją. **Młodociany w zakładzie karnym typu półotwartego** - korzysta z 4 widzeń w miesiącu.

W zakładzie karnym typu otwartego

art. 92 k.k.w.:

- ▶ Cele mieszkalne są otwarte całą dobę.
- ▶ Pierwszeństwo przed zatrudnieniem z zakładu przypada zatrudnieniu na zewnątrz (art.92 k.k.w.).
- ▶ Skazani mogą otrzymywać z depozytu zakładowego pieniądze pozostające do ich dyspozycji, mogą też uzyskać zezwolenie dyrektora na indywidualny udział w zajęciach i imprezach kulturalno oświatowych poza zakładem.
- ▶ Mogą uzyskać przepustki na czas nie przekraczający 28 dni w roku, nie częściej niż raz w miesiącu.
- ▶ Mają oni prawo do korzystania z nieograniczonej liczby widzeń w dniach i godzinach wyznaczonych porządkiem wewnętrznym zakładu.
- ▶ Rozmowy w trakcie widzeń oraz korespondencja nie podlegają kontroli.

Typy zakładów karnych

Podsumowanie

Na czerwono
Nowość od 1.01.2023 r.
Wydłużono okres niezbędny do
przeniesienia skazanym dożywotnim
• wcześniej było to 15 lat i 20 lat

- ▶ Jeżeli postawa i zachowanie skazanego za tym przemawiają przenosi się go z zakładu karnego typu zamkniętego do zakładu typu półotwartego lub otwartego (zasada wolnej progresji, art. 89 §1 k.k.w.).
- ▶ Wyjątek dotyczy skazanych karę dożywotniego pozbawienia wolności- **rozpoczynają oni karę zawsze w zakładach karnych typu zamkniętego, można ich przenieść do zakładu typu półotwartego po odbyciu co najmniej 20 lat kary, a do zakładu otwartego po odbyciu co najmniej 25 lat kary (art. 89 §2 k.k.w.).**
- ▶ Ujemna ocena postawy i zachowania skazanego, a także względy bezpieczeństwa mogą powodować przeniesienie go do zakładu karnego typu półotwartego lub zamkniętego.
- ▶ Kobiety w pierwszej kolejności należy umieszczać skazane w zakładach typu półotwartego art. 87§2 K.K.W. (kobiety znoszą izolację penitencjarną gorzej od mężczyzn, szczególnie w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego)

Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności

Art. 81 k.k.w.

Obowiązujący kodeks karny wykonawczy w art. 81 stanowi, że karę pozbawienia wolności wykonuje się w systemie:

- ▶ Programowanego oddziaływania
- ▶ Terapeutycznym
- ▶ Zwykłym

To kodeksowe określenie nie wyczerpuje problematyki systemów wykonywania kary, ponieważ mają one różne odniesienie w poszczególnych rodzajach i typach zakładów karnych. Kodeks karny wykonawczy

Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności

Art. 81 k.k.w.

O tym, w którym systemie skazani odbywają kary zgodnie z obowiązującymi przepisami, decydują:

- ▶ Sąd orzekający (który może orzec jedynie o wykonywaniu kary w systemie terapeutycznym)
- ▶ Sąd penitencjarny oraz
- ▶ Komisja Penitencjarna

! Należy pamiętać, że wpływ na wyznaczenie określonego systemu wykonywania kary, niekiedy nawet decydujący mają również sami skazani, składając stosowne wnioski, jak też wyrażając zgodę na zastosowanie wybranego systemu, w czym ujawnia się zasada podmiotowego postępowania ze skazanymi

System programowanego oddziaływania

Zasadą jest system programowanego oddziaływania

- ▶ Jest to podstawowy sposób wykonywania kary pozbawienia wolności i on najpełniej służy resocjalizacji skazanych tj. zmianie postaw osadzonych, poprzez ugruntowanie społecznie akceptowanego systemu wartości, a także umożliwienie skazanym niezbędnych umiejętności społecznych i zawodowych, bez których nie będzie możliwa pomyślna ich readaptacja społeczna po zwolnieniu z zakładu karnego
- ▶ w systemie programowego oddziaływania odbywają karę **obowiązkowo - młodociani**,
- ▶ a także **dobrowolnie skazani dorośli**, którzy **wyrażają zgodę na współudział w jego opracowaniu i wykonaniu indywidualnego programu oddziaływania** - art. 95§1 K.K.W.
- ▶ Dla większości skazanych jest to zatem dobrowolny system (odstępstwo: młodociani, których powinno się resocjalizować- nawet bez ich zgody)

System programowanego oddziaływania

Niepowodzenie w realizacji przyjętego programu?

Co dalej?

- ▶ Wykonywanie programów oddziaływania podlega okresowym ocenom; programy te mogą ulegać zmianom.
- ▶ Skazanego dorosłego przenosi się do odbywania kary w systemie zwykłym, jeżeli nie przestrzega on wymagań ustalonych w programie oddziaływania.

System programowanego oddziaływania

Niepowodzenie w realizacji przyjętego programu?

Co dalej?

- ▶ Jeżeli ujawniło się, że skazany jest głęboko zaburzony psychicznie, czego z początku nie można było stwierdzić (nie wszyscy odbywający karę w systemie programowanego oddziaływania są poddawani odpowiednim badaniom osobopoznawczym w ośrodku diagnostycznym).
- ▶ Podobnie jeśli w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania okaże się, że wykryte w toku początkowo dokonanej klasyfikacji nadużywanie alkoholu jest już chorobowym uzależnieniem od alkoholu i wymaga leczenia.
- ▶ Jeśli u skazanego, który początkowo znajdował się w dobrym stanie psychicznym, pod wpływem warunków odbywania kary, zachowania współskazanych, zmienionej sytuacji rodzinnej lub z innych przyczyn mogą wystąpić zaburzenia zachowania
 - ▶ Wówczas skazanego **przenosi się go do systemu terapeutycznego.**
 - ▶ Poddaje się go odpowiedniemu leczeniu bądź terapii, aż do osiągnięcia określonej poprawy w fizycznym lub psychicznym stanie zdrowia.

System programowanego oddziaływania

Niepowodzenie w realizacji przyjętego programu?

Co dalej?

- ▶ W przypadku gdy odbywanie kary w systemie programowanego oddziaływania skończyło się niepowodzeniem i trzeba z niego zrezygnować i następnie skierowano skazanego do odbywania kary pozbawienia wolności w systemie zwykłym lub terapeutycznym to nie ma przeciwwskazań, żeby po pomyślnie zakończonym leczeniu lub kuracji odwykowej takiemu skazanemu ponownie umożliwić odbywanie kary w systemie programowanego oddziaływania.

System terapeutyczny

▶ System terapeutyczny obejmuje kilka różniących się kategorii skazanych:

1. Z zaburzeniami psychicznymi niepsychotycznymi (ale nie chorych psychicznie) w tym skazanych za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej
2. Upośledzonych umysłowo
3. Uzależnieni od substancji psychoaktywnej
4. Niepełnosprawnych fizycznie wymagający oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjnej
5. W systemie terapeutycznym mogą też odbywać karę skazani z wszystkich kategorii i grup klasyfikacyjnych, jeżeli tylko spełniają przesłanki uzasadniające oddziaływania specjalistyczne

- ▶ Są to skazani, którzy wymagają stosowania środków leczniczych, terapeutycznych i oddziaływania odwykowego: zarówno dobrowolnie zgadzający się na oddziaływania terapeutyczne, jak i skazani wobec których zastosowanie ma przymusowe umieszczenie w systemie terapeutycznym

System terapeutyczny

▶ System terapeutyczny obejmuje kilka różniących się kategorii skazanych:

- **Skazani niepełnosprawni fizycznie:** osoby kalekie, chronicznie chore, jeżeli te schorzenia wpływają w znacznym stopniu ograniczająco na wykonywanie różnorodnych funkcji ciała ludzkiego.
- **Również skazani w podeszłym wieku** - jeżeli naturalne funkcje ich organizmu są w znacznym stopniu i w sposób trwały ograniczone
- **Skazani z zaburzeniami preferencji seksualnych**
- **Skazani uzależnieni**
- Rozmaitość cech i właściwości patologicznych charakteryzujących skazanych, kierowanych do terapeutycznego systemu wykonywania kary pozbawienia wolności - przekłada się na wielość specjalności lekarskich i psychologicznych, które będą miały zastosowanie w tym systemie oddziaływania (psychoterapie, psychokorekcja, psychoedukacja, rehabilitacja)

Ciekawostka

- W piśmiennictwie psychiatrycznym występuje podział zaburzeń sfery psychicznej **na psychotyczne i niepsychotyczne.**
- **Sprawcy psychotyczni (chorzy psychicznie)** nie ponoszą odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych - w stosunku do nich zostaną zastosowane środki zabezpieczające (m.in. pobyt w zakładzie psychiatrycznym)
- **Sprawcy niepsychotyczni (z zaburzeniami psychicznymi, np. Zaburzeniami preferencji seksualnych)** ponoszą odpowiedzialność karną na zasadach ogólnych, z tym że karę odbywają w systemie terapeutycznym
- O tym decydują biegli psychiatrzy

System terapeutyczny

Zgodnie z brzmieniem art. 96 § 4 k.k.w. karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym wykonuje się przede wszystkim w oddziale terapeutycznym o określonej specjalizacji.

W ramach polskiego systemu penitencjarnego wydzielono zatem cztery typy takich oddziałów przeznaczone odpowiednio dla skazanych:

- ▶ z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo
- ▶ uzależnionych od alkoholu
- ▶ uzależnionych od środków odurzających i substancji psychotropowych
- ▶ niepełnosprawnych fizycznie

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

System terapeutyczny jest z założenia systemem przejściowym:

- ▶ Dlatego też osoby, które ukończyły terapię, zostają przeniesione do zwykłego systemu odbywania kary bądź też programowanego oddziaływania
- ▶ System terapeutyczny wykonuje się przede wszystkim w oddziałach terapeutycznych, ale nie tylko, system ten może być wykonywany także poza tymi oddziałami
- ▶ W przeznaczonych na potrzeby terapii miejscach (są to wytypowane zakłady karne), pod okiem specjalistów (psychologów, wychowawców, terapeutów, lekarzy, oczywiście po odpowiednim przeszkoleniu), prowadzona jest terapia, która może przybierać różne formy

Do form tych zwykle należą:

- ▶ edukacja w zakresie uzależnień;
- ▶ uczestnictwo w grupach terapeutycznych tzn. w grupach rozwoju osobistego, samopomocowych, wsparcia;
- ▶ kontakty, rozmowy z psychologiem lub wychowawcą do spraw uzależnień;
- ▶ profilaktyka i motywowanie do podjęcia terapii

System terapeutyczny

Zgodnie z brzmieniem art. 96 §1 k.k.w. skierowanie do systemu terapeutycznego następuje z chwilą ustalenia dwóch okoliczności:

1. występowania u skazanego niepsychotycznych zaburzeń psychicznych, upośledzenia umysłowego, stanu uzależnienia
2. lub niepełnosprawności fizycznej oraz wymogu „oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjnej”

System terapeutyczny

Zgodnie z brzmieniem art. 96 § 2 kkw karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym wykonuje się przede wszystkim w oddziale terapeutycznym o określonej specjalizacji.

- ▶ Przepis ten konstytuuje istotną regułę dla postępowania ze skazanymi wymagającymi specjalistycznych oddziaływań. lub niepełnosprawności fizycznej oraz wymogu „oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjne”
- Stwarza podstawę dla racjonalnej organizacji pracy terapeutycznej z uwzględnieniem podziału na węższe grupy skazanych, przydzielonych ze względu na rodzaj schorzenia, do odpowiadających ich potrzebom specjalistycznych placówek (oddziałów) terapeutycznych.

System terapeutyczny

Do zadań w zakresie stosowania środków oddziaływania terapeutycznego należy:

- Zapobieganie pogłębianiu się nieprawidłowych cech osobowości,
 - Przywracanie równowagi psychicznej,
 - Kształtowanie umiejętności współżycia społecznego,
 - Przygotowanie do samodzielnego życia
- ▶ Są to właściwości człowieka i sposób postępowania mające bardzo duże znaczenie dla prawidłowego wykonywania kary i następnie pomyślnej readaptacji społecznej

System terapeutyczny

Kodeks karny wykonawczy stara się dopomóc w prowadzeniu postępowania leczniczego, oddziaływania psychologicznego wobec skazanych poprzez:

- Dostosowanie wykonywania kary pozbawienia wolności - tj. zatrudnienia, nauczania i stosowania zasad higieny i opieki sanitarnej do wymagań skutecznego leczenia i oddziaływania terapeutycznego
- Są to odstępstwa w wykonywaniu kary, które nie naruszają podstawowych praw skazanych, jak też celów, zasad i funkcji wykonywanej kary
- Np. kształcenie lub organizowanie pracy osobom niepełnosprawnym - organizowane jest dla nich zatrudnienie w warunkach pracy chronionej

System terapeutyczny

Jeżeli skazani wskutek wyleczenia lub istotnej poprawy stanu zdrowia nie wymagają już odbywania kary w systemie terapeutycznym, to wówczas:

- Są przenoszeni do odpowiedniego systemu wykonywania kary
- *Podstawę do orzeczenia skierowania do systemu-* powinny stanowić badania osobopoznawcze bądź dane zawarte w aktach sprawy karnej - zwłaszcza opinie biegłych psychiatrów lub psychologów